

JEMNICKÉ HRADBY

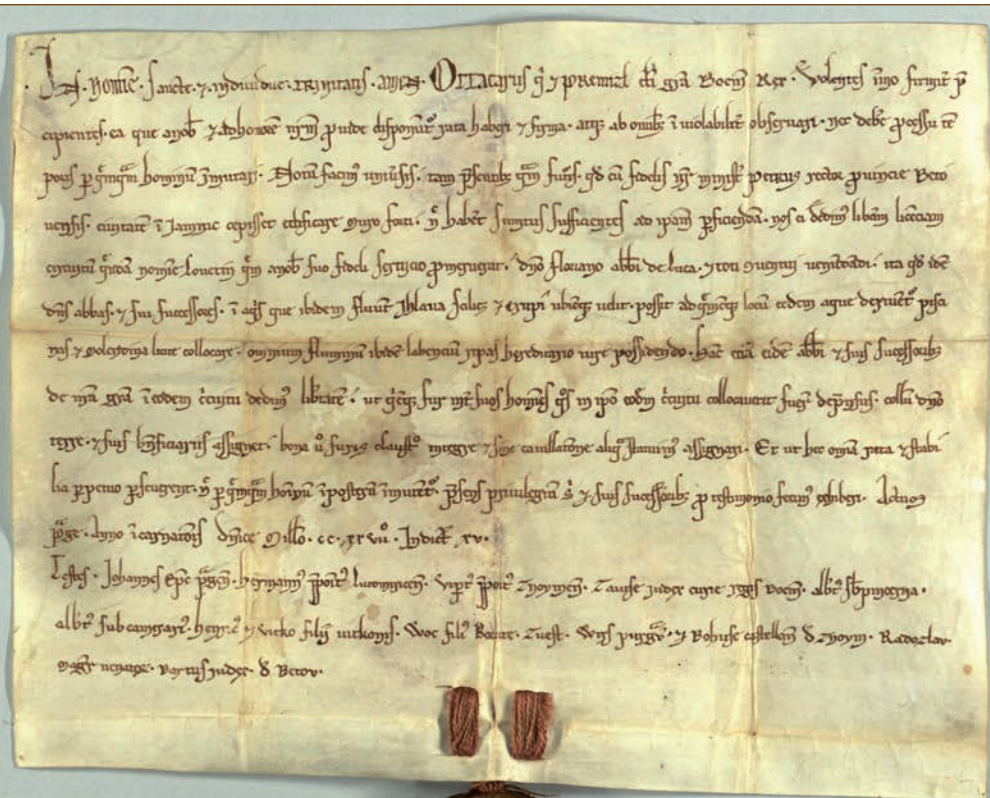
790 let od opevňovací
listiny Přemysla Otakara I.

Vysocina

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Opevňovací listina z roku 1227, Moravský zemský archiv v Brně

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Překlad opevňovací listiny z roku 1227

Ve jménu svaté a nedělitelné Trojice Amen. Přemysl Otakar z Boží milosti český král.

Protože věrný náš Petr, správce bitovské provincie má opevnit město Jemnice. A pokud by neměl dostatek na všechny úhrady. My dáváme k svobodnému prodeji újezd Lovětín Floriánovi, opatovi kláštera Louka. Opatovi i jeho následníkům dáváme všechna práva k tomuto majetku. Dáno v Praze o Masopustní neděli roku 1227.

Svědkové: biskup pražský Jan, litoměřický představený Herman, znojemský představený Vipertus, Závíš, soudce království českého, podčíšník Albert, podkomoří Albert, Jindřich a Vítek, syni Vítkovi, Borutovův syn Vos, purkrabí Wirš a správce ze Znojma Bohuš, lovčí Radoslav, soudce z Bítova Bartus.

(21. února 1227)

Jemnický zámek před pozdně barokní přestavbou na obrazu hraběte Oktaviána Cavrianiho, rok 1748, Muzeum Vysočiny Třebíč

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Pohled na město, pol. 20. století, archiv Vladimíra Hrbka

Počátek těžby kovů na Jemnicku bývá kladen již do doby keltského osídlení. V původní Jemnici – dnešním Podolí vznikl již na počátku 12. století zeměpanský dvorec s románskou rotundou sv. Jakuba Většího, patrona horníků. Na konci 12. století byla Jemnice lokálním centrem a křižovatkou cest.

První přímá zmínka o Jemnici /civitas in Jamnic/ spadá do roku 1227, kdy Přemysl Otakar I. vydal „opevňovací listinu“, v níž určuje za lokátora města správce bitovského kraje vladaře /vilika/ Petra. Jemnice se tím zařadila mezi královská města, její poloha i přírodní zdroje ji předurčily k rozkvětu.

1227 - 2017

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Pohled na Malou branku, rok 1964, archiv Vladimíra Hrbka

Stavba hradeb se však neuskutečnila ihned. Na nevelké ploše bylo vyměřeno náměstí s centrální stavbou, kostelem sv. Stanislava z první poloviny 14. století. Zpočátku byly hradby jen ze dřeva a hlíny. Pevné zděné hradby připomíná až privilegium krále Jana Lucemburského z roku 1327. Základem opevnění byl hrad chránící město z nejnáze dostupné východní strany, doložený zmínkami o purkrabích z let 1295 a 1298. Jeho stavební plán vychází v městském prostředí nezvykle, z francouzského kastelu (podobně např. Konopiště nebo Týřov). Stavba hradu byla zahájena za vlády Přemysla Otakara II. a dokončena za jeho syna Václava II. Měl pravidelný půdorys se třemi věžemi zapuštěnými ve vnějších nárožích. Vzhled před přestavbou v zámek dokládá vyobrazení v rohu podobizny hraběte Octaviana Cavrianiho z roku 1748.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

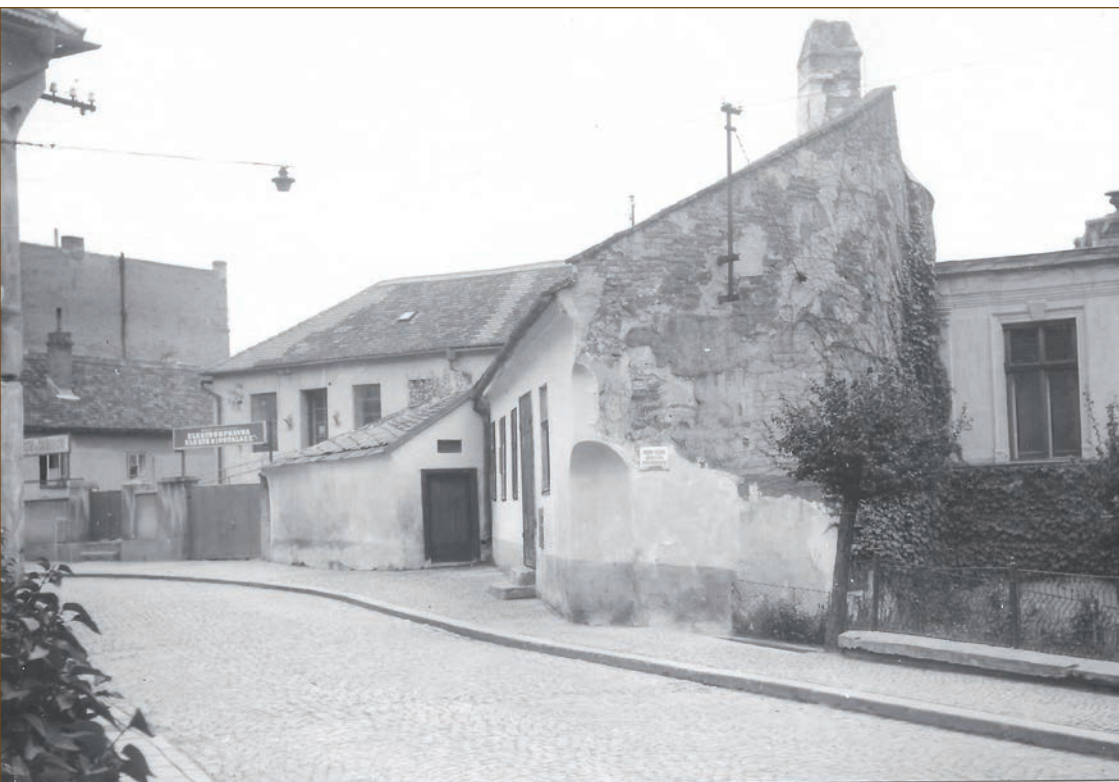

Hranatá věž, rok 1985, archiv Vladimíra Hrbka

Struktura města určovala, kde bude mít který řemeslník svoji živnost. Na okrajích se přirozeně nacházela řemesla pracující s ohněm – pekaři či kováři. Mimo střed města měli své místo také řezníci a koželuzi, tedy řemesla, s nimiž se pojil zápach. V Jemnici provozovali svoji živnost také zlatníci, což značí, že město nepatřilo mezi chudé. Jemnické hradby byly pevné a nezdolal je ani překvapivý útok husitů v roce 1422. V polovině 15. století zuřila na jižní Moravě drobná záškodnická a loupeživá válka. Započal ji roku 1441 pán na Jemnici Jan Bítovský. Ukončením bojů se zabývalo několik sněmů. Nakonec bylo rozhodnuto hradby, z nichž kořistníci vyjžděli dobýt a rozbořit. Jemnice se však od roku 1464 ocitla v zástavě a pevném držení mocných Lichtenburků a o hradby, např. oproti Pohořelicím, nepřišla.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Velká brána, rok 1972, archiv Vladimíra Hrbka

Město bylo poprvé dobyto a zároveň také vypáleno až v roce 1468 uherskými vojsky krále Matyáše Korvína. Hradby i hrad však byly z popudu Půty z Lichtenburka obnoveny. V této době byl vystavěn i velký počet kamenných domů na náměstí. Při přestavbě hradeb bylo těžiště obrany přeneseno z hlavní hradby na parkánovou. Hradební systém byl upraven a doplněn o další prvky. Roku 1479 udělil a roku 1487 znovu potvrdil král Matyáš městu privilegia a zajistil tak městu opětovný rozkvět. Po smrti Půty z Lichtenburka v r. 1492 prošla zástava Jemnice několika vlastníky, až se r. 1525 stal jediným majitelem Jan z Pernštejna. Jeho vláda nad městem byla krátká, ale pro Jemnici šťastná. Měšťany nezatěžoval zbytečnou robotou, dovolil stavbu vodovodu, podstatně vylepšil opevnění hradu a města na přístupové východní straně. Zdálo se, že královské město čeká v rukou zástavních pánů přece jen snesitelná budoucnost.

1227 - 2017

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Severovýchodní věž, rok 1989, archiv Vladimíra Hrbka

Doba opětovného rozkvetu města trvala, bohužel, krátce, od roku 1530 je králem Ferdinandem I. předána do dědičného držení Jindřichovi Meziříčskému z Lomnice, tím dochází ke snížení významu Jemnice jakožto pevnosti v systému obrany jižní hranice.

Jemnice přichází o status královského města, měšťané však nadále lpí na svých staletých právech, což vede k častým sporům s vrchností. Od 17. století již není jemnické opevnění podstatně doplňováno a z vojenského hlediska zastarává. Po třicetileté válce zároveň začíná znatelný útlum rozvoje města.

Celková délka vnitřních i venkovních hradeb činí přibližně 1340 m.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Malá branka, rok 1993, archiv Vladimíra Hrbka

V letech 1578 – 1594 sídlil na jemnickém hradě Tas z Lomnice, který jej přestavěl na renesanční zámek. Za svoji dnešní podobu vděčí zámek především velké pozdně barokní přestavbě. V této době byl také odstraněn hradební systém v jeho okolí.

Po nejzajímavějších částech opevnění města vás provede **turistický okruh královny Elišky**.

Značený okruh začíná u turistického informačního centra, odkud jde přes zámek do židovské čtvrti. Dále kolem bašty a opevnění až k Malé brance.

Tou se dostanete do centra města na náměstí Svobody, kde najdete kostel sv. Stanislava a jemnické muzeum.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Barbakán Velké brány, rok 1985, archiv Vladimíra Hrbka

Za napoleonských válek již nehrálo opevnění města žádnou roli, neboť jej Francouzi v letech 1805 a 1809 bez boje obsadili. S rozvojem planých zbraní a změnou technik vedení bojů ztrácely hradby obranný význam.

V první polovině 19. století jsou již okraje hradeb často zastavěny. Po velkém požáru v roce 1832 byla zbourána Velká brána, jež bránila úniku z hořícího města. Hradby nebyly ve druhé polovině 19. století udržovány a silně chátraly, škody na nich napáchal i požár severní strany náměstí v roce 1896. Následky ohně na stavbách vedly k vystavění budovy školy, která byla v roce 1912 ještě rozšířena.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Barbakán Malé branky, rok 1986, archiv Vladimíra Hrbka

V roce 1883 byla realizována stavba „nové cesty“ – ulice 28.října, jenž ústí do náměstí v místě zbourané hradby a domu – masných krámů.

Zásadní prolomení východní hradby, v dnešních Zahrádkách, proběhlo za první republiky, kdy byla část hradeb zbourána a terén srovnán pro nerealizovanou stavbu Orlovny. V roce 1983 došlo ke zboření hradeb v místech dnešní tělocvičny a školní přístavby.

V 80. letech proběhly opravy a zabezpečení parkánové hradby. V opravách, zejména v okolí zámku, se následně pokračovalo i v letech 90-tých.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Malá branka, rok 1910, archiv Vladimíra Hrbka

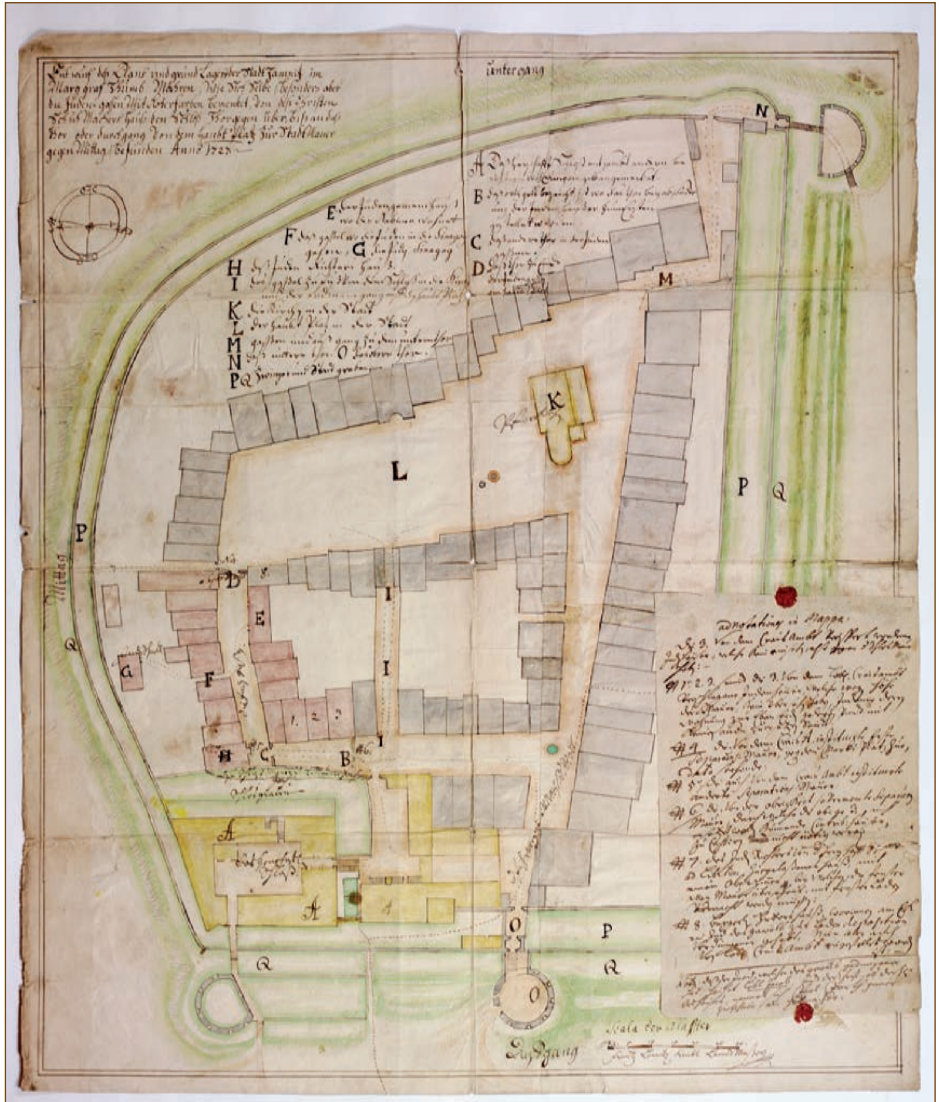
Fortifikační systém města Jemnice se i přes mnohé negativní zásahy, dochoval v podivuhodně ucelené formě. Jemnické hradby v minulosti spolupůsily 3 věže a 2 barbakány. Do současnosti se zachovaly všechny věže (některé jsou značně snižené), celý vstupní barbakán na Malé brance, část Velké brány a značná část městských hradeb. Jemnický hradební systém tak patří mezi nejzachovější v České republice.

Malá branka (či též Dolní) je nejspíše první jemnickou městskou branou, postavenou ve 13. století. Portál Malé branky navazuje na krátký úsek hrady (5,9 m vysoké), do níž je vsazena **Kamenná panna**, plastika nejspíše z poloviny 13. století.

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

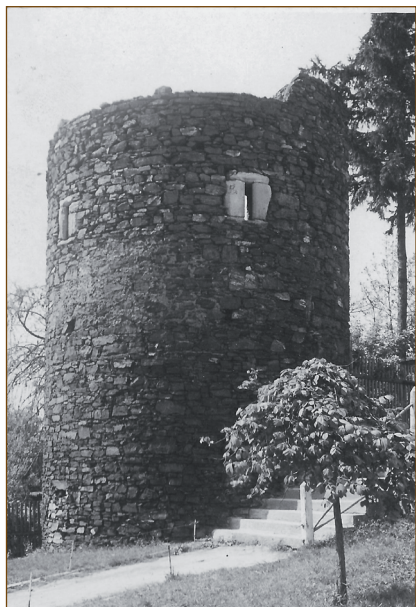
Plán města Jemnice z roku 1727. Mapa vznikla při plánování židovského gheta. Písmeno G značí synagogu zbořenou za 2. světové války. Nerealizované brány, které měly oddělit Židy od křesťanů jsou označeny písmeny B, C a D. Modře zbarvené domy jsou křesťanské, červeně židovské. Zachycena je také většina opevnění města. Moravský zemský archiv v Brně

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Malá branka, rok 1955, archiv Vladimíra Hrbka

Vež v Zahrádkách, rok 1950, archiv Vladimíra Hrbka

Malá branka s Kamennou pannou, rok 2007, archiv Vladimíra Hrbka

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Malá branka, rok 2017, Ondřej Ferdan

Malá branka, rok 2011, archiv města

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Malá branka, rok 2017, Ondřej Ferdan

Věž v Zahrádkách, rok 2017, Ondřej Ferdan

Hranatá věž, rok 2017, Mgr. Jana Lochmanová

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Hradby - lokalita v Zahrádkách, rok 2017, Ondřej Ferdan

Hradby pod městským muzeem, rok 2017, Ondřej Ferdan

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Hradby - lokalita v Zahrádkách, rok 2017, Ondřej Ferdan

Velká brána, rok 2017, Ondřej Ferdan

JEMNICKÉ HRADBY

790 let od opevňovací listiny Přemysla Otakara I.

Hradby pod zámkem, rok 2017, Ondřej Ferdan

Hradby pod zámkem, rok 2017, Ondřej Ferdan

Titulní strana obálky: Výřez z veduty
Jemnice z roku 1843 od plukovníka rakouské
armády Weissse, archiv Jiřího Tříšky
Zadní strana obálky: Kresba barbakánu
Malé branky od A. Krajcovítse z roku 1870,
zámecké album, Muzeum Vysočiny Třebíč
Texty: Mgr. Jana Lochmanová
Vydalo město Jemnice v roce 2017

